

Friedrich Dürrenmatt: Fyzikové

Pracovní list (pro žáky)

---

1 Může se ti hodit:

Friedrich Dürrenmatt (*5. 1. 1921, †14. 12. 1990)

- švýcarský dramatik, prozaik, dramaturg, režisér, kreslíř a grafik
- Proslavil se zejména tzv. modelovými dramaty, bývá řazen také mezi představitele epického divadla.
- V 60. letech 20. století byl nejhranějším dramatikem píšícím v německé řeči.
- Jeho dílo bylo ovlivněno expresionismem, mezi jeho vzory patřil například Shakespeare a četl také pražského spisovatele Franze Kafku.
- V roce 1947 uvedl v Curychu svou první hru Psáno jest, která vzbudila nadšené kritické ohlasy.
- Opravdový úspěch přišel v roce 1956, kdy uvedl v Curychu svou hru Návštěva staré dámy. Ta došla světová jeviště od Paříže po Broadway, dočkala se filmového zpracování v Hollywoodu.
- Po tomto úspěchu přišlo období vzniku známých her jako např. Frank V. (1959) či Fyzikové (1962).
- Dráhu dramatika opustil definitivně v 80. letech 20. století.
- Ve svém díle se zabýval zásadními otázkami ohledně lidské společnosti.
- Celoživotně se zabýval také politickou situací včetně tehdejšího Československa. Mimo jiné v roce 1977 podpořil Chartu 77.

2 O čem byla inscenace Fyzikové? Vedle popisu toho, co jsi viděl/a přímo na jevišti, zkus zároveň číst témata schovaná „mezi řádky“.

3 Jaké postavy si dokážeš vybavit?

4 Proč myslíš, že se ve hře objevil král Šalamoun?
Slyšel jsi o něm už někdy?

5 Slyšel jsi někdy frázi „šalamounské rozhodnutí“? Víš, v jakých momentech se používá?

6 O Fyzicích by se dalo mluvit dlouho a obsáhle. Zásadní faktory, se kterými autor ve hře pracuje, jsou:

a) **náhoda** – „Čím plánovitěji si lidé počínají, tím účinněji je náhoda zasáhne.“ (F. Dürrenmatt)

b) **paradox** – „Svět existuje jen proto, že existuje atomová bomba: ze strachu před ní.“ (F. Dürrenmatt)

☉ Fyzikové v této divadelní hře vymysleli plán, jak předejít nebezpečí, které by mohly některé jejich vynálezy způsobit, kdyby se dostaly do špatných rukou. Kvůli jaké náhodě a paradoxu zároveň byl tento plán fyziků překažen?

☉ Jaké rozhodnutí na naléhání Möbia všichni tři učiní, aby ochránili svět před katastrofou?

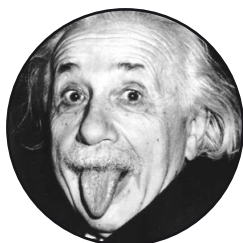
c) **Model** – Dürrenmattovy hry se řadí k tzv. **modelovým dramatům**. V takovém dramatu autor dovede zápletku do úplné krajnosti, aby tím upozornil na určitý (většinou nebezpečný) jev ve společnosti.

☉ I mezi českými autory najdeš zástupce, který pracoval ve svých dílech s myšlenkou, že lidské objevy mohou lidstvo přesáhnout a zničit. Například v díle R.U.R. Víš, kdo to byl?

(Nápověda: Psal také dětskou literaturu, např.: Devatero pohádek, nebo Dášenku čili život štěněte.)

7 Divadlo umí otevírat zásadní témata pomocí metafor, podobenství, znaků a symbolů. Divadelní hra *Fyzikové* je v tomto velmi propracovaná. I inspirace hlavních postav známými fyziky má svůj smysl. Zkus spojit jména fyziků s informacemi o jejich životě.

Albert Einstein
(1879–1955)

Anglický fyzik a astronom, objevitel gravitačního zákona.

Autor teorie relativity, držitel Nobelovy ceny za přínos v oblasti kvantové fyziky (1921).

Podle něj Dürrenmatt pojmenoval postavu JANA VILÉMA MÖBIA.

Isaac Newton
(1643–1727)

Měl německo-židovský původ, v roce 1933 musel opustit Německo, proto se přestěhoval do USA.

Vytvořil tzv. Möbiovu pásku – paradoxní objekt, který je sice trojrozměrný, má však jen jednu jedinou stranu (rub a líc na sebe navazují, přechází jeden ve druhý).

V zásadním díle celé historie moderní vědy *Matematické základy přírodovědy* formuloval tzv. Newtonovy zákony.

August Ferdinand Möbius
(1790–1868)

Roku 1939 podepsal spolu s dalšími vědci dopis prezidentu Rooseveltovi s upozorněním na možnosti využití jaderné energie k vojenským účelům v Německu, což přispělo k zahájení amerického programu vývoje atomové bomby, kterého se však on sám nikdy neúčastnil.

8 Divadelní hra *Fyzikové* v sobě nese spousty logických souvislostí. I rekvizity v inscenaci Slováckého divadla mají s dějem logickou souvislost. Například:

a) Toto je Friedrich Dürrenmatt.

V jaké podobě jsi ho mohl zahlédnout během inscenace?

b) Toto je **theremin** – elektronický hudební nástroj, který v roce 1920 vynalezl ruský fyzik Leon Theremin. Je to první hudební nástroj, na který se hraje, aniž by se ho hráč dotýkal.

Místo kterého klasického hudebního nástroje je v inscenaci *Fyzikové* theremin použit?

9 Může se ti hodit:

Hra má detektivní zápletku a je označená jako **komedie**.

- ☉ Ve hře se objevovaly postavy, jejichž pojetí bylo komické a do hry tím vnášely nadsázku. Vzpomeň si na některé?
-

Ještě přesnější je však označení **groteska**.

Groteska v klasickém pojetí: žánr, jejímž hlavním prostředkem je humor, parafrázuje svět, který už existuje.

- ☉ Určitě znáš jednoho jejího světově známého představitele. (náповěda: buřinka, knír, frak a hůlka)

Groteska v Dürrenmattově podání: poukazuje na svět možný. „Dürrenmattova groteska je prevencí před vznikem nových společenských onemocnění.“ (M. Hynšt)

Dürrenmatt říkal, že **po určitých historických událostech se k lidstvu nemůže vyjádřit jinak než groteskou.**

- ☉ Vzpomeň si na nějaké historické i současné události, kdy lidé zapomínali/zapomínají být lidmi?

Na závěr trochu filozofování:

- 10 **Ve hře Fyzikové se hojně objevuje téma odpovědnosti. Co myslíš, mají za vynálezy a jejich užití odpovědnost vědci, nebo politici?**

- 11 **Co pro tebe znamená odpovědnost?** (Ať už v běžném každodenním životě, nebo v obecném měřítku chování celé společnosti.)

12 V současnosti se stále víc pracuje s umělou inteligencí (AI). Jak moc se dá podle tebe AI věřit a jaká opatření by se mohla/měla zavést, aby se nazačala zneužívat?

13 Další téma, se kterým autor pracuje je naděje. Dürrenmatt tvrdil, že lidstvo je nezměnitelné. Jak vidíš současnou společnost ty? Dáváš jí naději?

Doporučujeme:

---

film **Návštěva staré dámy** (1999) _____ modelové drama od F. Dürrenmatta, režie: Zdeněk Zelenka

film **Oppenheimer** (2023) _____ životopisný thriller, vývoj jaderné zbraně, režie: Christopher Nolan

film **#annaismissing** (2023) _____ téma odpovědnosti a následků jednání, režie: Pavel Soukup

kniha **Válka s mloky** (1936) _____ téma obavy z odlidštění společnosti, napsal: Karel Čapek

drama **R.U.R.** (1920) _____ téma obavy o budoucnost lidstva, napsal: Karel Čapek